

Restorasyon dünyasından bir portre

PROF. DR. CEVAT ERDER

ALİDOST ERTUĞRUL¹
ERGÜN ÇAĞIRAN²
FATİH KOCAIŞIK³

FATİH KOCAIŞIK

▶ ODTÜ'nün Mimari Koruma Laboratuvarı'nın kuruluşunda özel bir yerinizin olduğu konusu, ilgili herkes tarafından bilinmektedir; bu kuruluş ve gelişmeyi biraz açar mısınız ?..

O günlerdeki adıyla ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Malzeme Koruma Laboratuvarı'nın kuruluşunda, pek özel bir yerim olduğunu söylemek kolay değil; zira kuruluş süreci içinde pek çok kişinin bunda özel payı vardı. Restorasyon Bölümü'nün kuruluşu ile ilgili çalışmalar yapılırken, eğitim sürecinde bu tür bir laboratuvara gereksinim olduğu anlaşılmıştı. Bu araştırmalara özellikle anketler yardımcı olmuştu. Bu anketler bizim diğer ülkelerdeki uzun süredir onarımla uğraşı içinde olan kurumlarla ilişki kurmamızı da sağlamıştı. Bu kurumları doğrudan doğruya yerlerinde izlemek gereği sonucuna varılmış, nitekim bu gerçekleştirilirken laboratuvarları ve bunların çalışmaları da dikkate alınmış; yöneticileri ve uzmanlarıyla konuşulmuş ve bunun sonucunda genel de olsa bir oluşum planı yapılmıştı.

Bu plana göre ülkemizin, elimizden geldiğince, gereksinimleri ve mevcut potansiyeli saptanarak harekete geçilmiştir. Bir laboratuvar için genel olmazlar dışında, bir laboratuvarı özgün kılacak nitelikte, temel denilebilecek gelişme programı ve yönlendirici araştırmalar için gerekli özel araç ve gereçlerin alınmasından çok

Prof. Dr. Cevat Erder Kimdir?

Uluslar arası ölçekte koruma ve koruma eğitimi denildiğinde ilk akla gelecek isimlerden biri olan Cevat Erder, 1931 yılında İstanbul Karagümrük'te doğmuştur. Erder, ilk öğrenimini Karagümrük'te; orta öğrenimini Saint-Benoit Lisesi'nde tamamlamıştır. İstanbul Hukuk Fakültesi'nde hukuk eğitimini yarıda bırakarak, Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü'ne girmiştir. 1958 yılında bitirdiği Arkeoloji Bölümü'nün ardından; 1958 -1963 yılları arasında Princeton Üniversitesi, Yakın Doğu Araştırmaları Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. "Hellenistik Devir Anadolu Mimarisi'nde Kyma Reversa" konulu doktorasının ardından, 1963'te Türkiye'ye dönmüş ve ODTÜ Restorasyon Bölümü'nün kurulmasına öncülük ederek, Tarihî Anıtların Bakım ve Onarımı Bölümü'nü kurmuştur. Roma Üniversitesi'nin ICCROM ile birlikte yürüttüğü Mimari Koruma Programı'nda konuk öğretim üyesi olarak, 1974-1994 yılları arasında ders vermiştir.

Koruma alanında, ulusal ve uluslar arası çok sayıda kuruluşta görev almıştır. ICOMOS Yürütme Komitesi'nde üç dönem komite üyeliği yapmıştır. 1981 yılında ICCROM direktörü olmuş ve 7 yıl süreyle İtalya'da görev yaparak, pek çok ülkede koruma ile ilgili programların oluşup kurumsallaşmasına katkıda bulunmuştur. Görevden ayrılırken kendisine "ICCROM Fahri Başkanı" unvanı verilmiştir.

ICOMOS Türkiye Milli Komitesi,

uluslar arası Mimari Fotogrametri Komitesi (CIPA), ICOMOS Uluslararası Eğitim Komitesi, Türk Arkeologlar Derneği, Avrupa Konseyi, Kültür Varlıklarının Korunması için Eğitim Komitesi ve Mimari Mirasın Korunması için Genel Politika Komitesi'nde üyelik ve yöneticilik yapmıştır. ODTÜ Keşan Projesi ve Aşağı Fırat Kurtarma Projesi, Mostar Köprüsü Yeniden Yapımı Uluslar arası Uzmanlar Komitesi'nde yer almış; UNESCO'nun "Arap Emirlikleri'ndeki Kültürel Mirasın Korunması için Bağdat Bölge Merkezi Eğitim Programı" ve "Cezayir'deki Kültürel Mirasın Korunması için Genel Politika ve Eğitim Planı" projelerinde danışmanlık yapmıştır.

2003'te ICOMOS "Pietro Gazzola", 1997'de ICCROM, 1986'da El-Aksa Cami restorasyonu ile Ağa Han Ödülü'nü kazanmıştır.

1990 yılında doğal ve kültürel varlıkların korunmasına katkılarının dolay kendisine "Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Şeref Ödülü" verilmiştir. ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nde 1977-1980 yıllarında dekanlık da yapan Erder, halen ODTÜ'de yarı zamanlı öğretim üyesi olarak ders vermektedir.

önce, bu konularda çalışacak uzmanların yetiştirilmesi ile ilgili akılcı öneri hep göz önünde tutulmuştur.

Mimari Koruma' da disiplinlerarası çalışmanın önemi nedir sizce ?..

Artık kültürel varlıkların korunması çalışmalarında disiplinler arası ilgi ve iletişimin önemli olup olmadığını sorgulamak, bana biraz gecikmiş bir soru gibi geliyor. Bunun gerekli olduğunu belirten yanıtlar, çeşitli şekilde ve fırsatlarda verilmiştir. 1970 li yıllardan bu yana koruma ile ilgili uluslar arası ilkelere baktığımızda, bu özellik devamlı olarak vurgulanmıştır. Hatta 1964 yılında kabul edilmiş olan Venedik Tüzüğü bile, bu yoldaki yaklaşım dikkatimizi çekmiştir. Tüzük birinci ve ikinci maddelerinde "mimari kültürel varlıkların korunması sadece yapının kendi bütünü değil, tanık olduğu kentsel ve kırsal yerleşmeleri de kapsar ve korumaya yardımcı olabilecek bütün bilim ve tekniklerden yararlanmalıdır" derken, disiplinler arası ilişkiyi bize gereksinim olarak vurguladığını düşünebiliriz.

1964 Venedik Tüzüğü Türkiye'de neden etkili olamadı ?..

Türkiye'de pek de ilgi görmediğini söyleyebileceğimiz uluslar arası toplantı sonuçlarını gözden geçirirsek, korumada disiplinler arası ilişkinin önemini tartışılmasının dahi artık gerekemeyeceği bir sürece girildiğini görmekteyiz. Korumayla doğrudan doğruya ilgili olan Uluslar arası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) bugünkü 7000'i aşkın katılımcı üyesinin uzmanlık dallarındaki çeşitliliği de bunu belirtir. Koruma Bilimi olarak anılan bu alanda çalışanları biraraya getiren ve UNESCO'nun danışmanlığını yapan ICOMOS'un çalışma gruplarını oluşturan uzmanların değişikliği de buna bir göstergedir. Bir örnek vermek gerekirse, bu çalışma gruplarından biri olarak, anıtların belgelenmesinde yaklaşık 40 yıldır öncü olan Uluslar arası Mimari Fotogrametri Komitesi (CIPA), Uluslar arası Fotogrametri ve Remote Sensing Birliği (ISPRS) uzmanları olmadan ne yapabilirdi. Bu işbirliğinin önemi, diğer çalışma grupları için de geçerlidir.

Mimari Koruma Laboratuvarlarının Türkiye genelinde yaygınlaşmaması

“Kültürel varlıklarımızın korunması alanında bir dergi hepimizin düşlediği bir şeydi. Derginizi, kültürel varlıkların korunması ile ilgili konuyu bir tutku haline getirmiş biri olarak, zevkle, heyecanla ve sevinçle karşıladığımı bilginize sunmak isterim.”

PROF. DR. CEVAT ERDER

¹ Yüksek Mimar, KUDEB

² Konservatör-Restoratör, Arkeolog, KUDEB

³ Konservatör-Restoratör, KUDEB

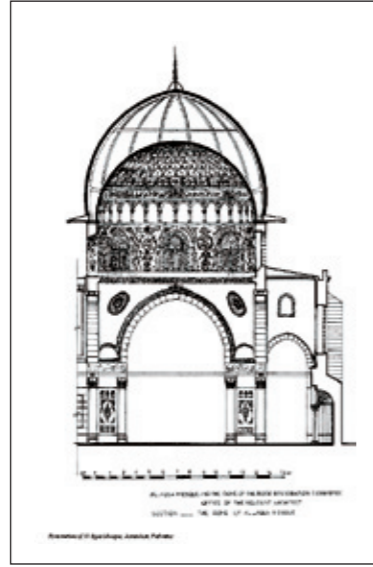
olmasının sebepleri nedir sizce?..

Bugün Türkiye’de Mimari Koruma laboratuvarlarının birden yaygınlaşmış olmamasının yararlı olduğunu da düşünmek mümkün. Zira bir laboratuvar kurulurken, onun işler hale gelmesi için gerekli uzman ve eleman temini, gerekli araç ve gereçlerin saptanması, amacının doğru belirlenmesine ve bunun sürecine bağlıdır ve bu parasal çıktısını da saptar. Bu yüzden, amacın ve hedefin iyi belirlenmesi lazımdır. Ayrıca Kültürel varlıkların kavramı ve kapsamı, hayli değişken bir olgudur. Bunlar düşünülerek ve mevcut laboratuvarların deneyimlerinden yararlanılarak, konunun değişkenlik olgusu da gözönünde tutularak, yurt çapında bir koruma laboratuvarları politikasının çizilmesi gereğine inanıyorum. Bu belki yurt çapında koruma laboratuvarlarının tanımı ve işlevlerinin, geleceğe dönük bir şekilde kapsam ve görevlerinin dağılımı gibi bir çeşitliliğe açık yapılacak bir planın, harcamaların da daha sağlıklı şekilde yapılmasına yararı olur kanısındayım. Bunun eksikliği, laboratuvarların ender oluşunun nedeni de olabilir. Buna faydalanılacak bir neden olarak da bakılabilir.

ICCROM’ da müdürlük yaptığınız döneme ait düşüncelerinizi bizlerle paylaşır mısınız?..

ICCROM’daki deneyimime gelince, müdür olmadan çok önce, 1970 yılından başlayan yaklaşık 20 yıllık bir ilişkim olduğu için, pek yabancılık çekmedim diyebilirim. Uzunca süre ICCROM’un o zamanlar 6 aylık olan mimari koruma kurslarında ‘Koruma Tarihi ve Teorisi’ adıyla verilen, bazan bir hafta bazan da 10 gün süren, giriş derslerini vermekteydim. Zaman zaman da eğitim programlarının politikasını da etkili olan toplantılara da katıldım. Adeta içeriden biri olarak müdür seçilmişim.

ICCROM, İkinci Dünya Savaşı sonucu yıkıntı haline dönüşmüş Avrupa’nın yaralarını sarmak ve kaybolmak tehlikesi gösteren benliğini kurtarmak üzere yapılan yoğun kurtarma, koruma çalışmalarının geçerli ve doğru olup olmadığını sorgulayabileceği bir yere, bir mer-

El-Aksa Camii kubbe kesiti

keze olan ihtiyacı karşılamak için kurulmuştur. Bu merkez daha sonra genişletilerek, bütün dünya ülkelerinin koruma alanındaki uygulama ve bilimsel çalışmalarını izleyen ve derleyen bir yer haline gelmiştir.

Her ne kadar bir öğretici ve yönetici olarak ICCROM’da görev yapmış isem de, ben burayı her zaman birşeyler öğrenebilecek bir yer olarak görmüş ve buraya çoğunlukla bu amaçla bakmışımdır. Burası bütün dünyada olan koruma çalışmalarına tek tek ulaşamıyorsa da, bütünü hakkında genel ve doğru bilgi edinilebilecek tek yerdir. Burada toplanan bilgiye kolay erişilebilir olması, buraya ulaşan çalışma ve araştırmaların devamlı olarak bir özeti yayınlanması ve özellikle güncelleştirilmiş kütüphanesi ile, bir araştırmacı için çok çekici ve yararlı bir yerdir. Bu durum dünyadaki çeşitli konuların uzmanların uğraşı olmasını sağlamakta ve bundan yararlanılarak güncelleştirilen eğitim programları bir eğitici, bir akademisyen için burayı ideal bir yer konumuna getirmektedir. Hele Roma gibi çok çeşitli koruma örnekleri ve zengin görsel tarihi olan bir yerde olmasının tadını çıkarmaya çalıştığım da söyleyebilirim. Fakat 1962 yılından beri üyesi olduğumuz bu merkeze en az uğrayanlar ülkesinden bir vatandaş olmanın hüznünü de yaşamış olduğumu belirtmeden edemeyeceğim.

Ülkemizdeki restorasyon çalışmalarında, “yenileme” anlayışından “özgün ve yerinde olanı koruma” ya yönelik yavaş da olsa bir gelişmenin olduğu gözlemlenmekte. Nasıl değerlendiriyorsunuz?..

Bu, tabii “yenileme” ile ne demek istendiğine bağlı. Burada bu soruyla ilgili olarak ülkemizde halen açık seçik, yerleşmiş, korumayla ilgili ayrıntılı bir terminoloji eksikliği olduğunu vurgulama gereğini hissettim. Zaman zaman bunun nedenini de sorgular oldum. Acaba bunun ardında tartışma yapamama gibi bir özürümüz mü var ve yanı sıra da bu eksikliği kaos haline getiren, koruma bilimi konusundan zerre kadar haberdar olmayan kişilerin hadleri olmadığı halde etkinliklere, eylemlere katılmaları ve hatta çoğu kere de etkin mevkilerde olabilmeleri mi var bilemiyorum.

Gözleminizin 5366 sayılı yasadaki “yenileme” ile ilgili olmadığını umarım. Uygulamalarda da pek önemli bir iyileşme saptama olanakını bulmadığım gibi, iyimserlikten de uzağım.

“Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları” dergimizi nasıl buluyorsunuz?..

“Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları” adlı derginizin göndermek lutfunda bulunduğunuz ikinci sayısı için çok teşekkür ederim. Derginizi, kültürel varlıkların korunması ile ilgili konuyu bir tutku haline getirmiş biri olarak, zevkle, heyecanla ve sevinçle karşıladığımı bilginize sunmak isterim. Dergi, sunuluş şekli, içeriği, fotoğraf ve diğer görselleri ve tasarım şekli ile, konuyu layık olduğu ciddiyetle yansıtmakta ve yetkin danışma kurulunun imajına da uygun düşmektedir. Kültürel varlıklarımızın korunması alanında bir dergi, hepimizin düşlediği bir şeydi sanırım. Bunu gerçekleştirmiş olanları can-ı gönülden kutlarım. Tabii en büyük dileğim, bunun sürekliliğe kavuşması, kolay ulaşılabilir olması ve ileride herkesin ilgisini çekecek ve katılımını sağlayabilecek niteliğe kavuşmasıdır.

Panelden genel görünüm

İBB-KUDEB Müdürü M. Şimşek Deniz

Oturum Başkanı Sayın Prof. Dr. Hüsrev Tayla

Prof. Dr. Reha Günay

Kimyacı Emine Erdoğan

Ahşap Yapılar Koruma Restorasyon ve Sürdürülebilirlik Kriterleri Paneli

► KUDEB- Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü, Ahşap Eğitim Atölyesi faaliyetleri kapsamında, 14-15 Ekim 2009 tarihleri arasında Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi’nde *Ahşap Yapılar Koruma Restorasyon ve Sürdürülebilirlik Kriterleri Paneli* gerçekleştirildi. Ahşap yapıların korunması, onarımı ve restorasyonu konu-

sunda çalışan akademisyenlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve sektör yetkililerinin sunumları ile katıldıkları panelde, amaçlanan iletişim sağlanmış ve fikir alışverişinde bulunulmuştur. Ahşap yapılar konusunda çalışan farklı disiplinlerin tanışması ve tartışması adına yapılan girişimler 285 kişilik bir izleyici ile baş-

nya ulaşmıştır. Panel sırasında sağlanan iletişimlerin sürekliliği açısından, Ahşap Eğitim Atölyesi kapsamında düzenlenecek bir diğer panel de Aralık ayı içerisinde yapılacaktır.

Panelde gösterilen yoğun ilgi sebebiyle, panel konuşmalarını içeren bir kitapçığın çalışmaları da devam etmektedir.